

Tomasz Matuszak

(*Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim*)

Źródła do dziejów piotrkowskiego kupiectwa w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim

Handel niezależnie od formy czy rodzaju, jaki przybierał na przestrzeni wieków, był nierozłącznym elementem funkcjonowania szeroko rozumianego społeczeństwa. Od początku istnienia cywilizacji człowiek odczuwał potrzebę wymiany produktów i towarów, które sam wytwarzał i wymieniał na inne niezbędne mu do życia. W wymianie towarów prym wiodli kupcy, którzy niejednokrotnie przemierzali dalekie szlaki, w celu nabycia, jak i zbytu tego, co pozyskali w drodze transakcji handlowych. Historycy i ekonomiści zajmujący się rozwojem gospodarki zarówno w wymiarze międzynarodowym i ogólnopolskim, jak również regionalnym stają na wstępie prowadzonych badań przed olbrzymim dylematem. Jest to zasadnicze pytanie, jakie stawia sobie każdy badacz – gdzie i jakiego rodzaju materiałów poszukiwać? Mam tu na myśli oczywiście głównie materiały archiwalne gromadzone przede wszystkim przez archiwa państwowe o zasobie historycznym. Do chwili obecnej dysponujemy dosyć szeroko dostępną literaturą na temat rozwoju gospodarki i przemysłu oraz mechanizmów, które regulują procesy związane z produkcją, jak i zbytem towarów i usług¹. Brak jest jednak szeroko dostępnych i rzetelnie opracowanych krytycznych wydawnictw źródłowych lub publikacji w formie dość specyficznych w treści katalogów. To właśnie różnego rodzaju katalogi, inwentarze i skorowidze pozwalają na

¹ Wśród wielu pozycji dotyczących historii regionalnej obejmującej dzieje Piotrkowa Trybunalskiego w omawianym zakresie zob. m.in.: *Dzieje Piotrkowa Trybunalskiego*, red. B. Baranowski, Łódź 1989; A. Piasta, *Piotrków Trybunalski w latach pierwszej wojny światowej*, Piotrków Trybunalski 2007; P. Głowacki, *Życie gospodarcze Piotrkowa Trybunalskiego w latach 1793-1914*, Piotrków Trybunalski 2009.

wstępne rozpoznanie miejsc przechowywania, jak też rodzajów materiałów archiwalnych, w których badacz znaleźć może odpowiedzi na stawiane pytania badawcze.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na publikację *Polskie zabytki cechowe*², która ukazała się w 1961 r. w ramach serii *Biblioteki Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*. Wspomniany cykl powstał z inicjatywy Związku Izb Rzemieślniczych oraz Muzeum Historycznego miasta stołecznego Warszawy. W ramach serii wydawniczej wydawane były drukiem m.in.: studia monograficzne, wydawnictwa źródłowe, katalogi zabytków rzemiosła polskiego oraz wydawnictwa o charakterze popularnonaukowym. Wśród opublikowanych prac wiele dotyczy różnych gałęzi i ośrodków miejskiej wytwórczości rzemieślniczej³. Przywołane powyżej wydawnictwo stanowi pokłosie prac zainicjowanych jeszcze w 1948 r. przez Związek Izb Rzemieślniczych. Wówczas to została wydana odezwa adresowana do rzemieślników wzywająca ich do zabezpieczenia wszelkich zabytków cechowych. Już cztery lata później Centrum Doskonalenia Rzemiosła zajęło się inwentaryzacją zabytków cechowych, którą prowadzono na szeroką skalę. W stosunkowo krótkim czasie profesor Adam Stebelski⁴ opracował kwestiona-

² Zob. *Polskie zabytki cechowe. Archiwalia. Katalog*, oprac. E. Koczorowska-Pielińska i T. Wyderko, (*Biblioteka Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*, t. 4), Warszawa 1961.

³ Zob. m.in.: E. Koczorowska-Pielińska, *Warszawskie rzemiosła artystyczne i budowlane w XV w.*, (*Biblioteka Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*, t. 2), Warszawa 1959; T. Strzembosz, *Tumult warszawski 1525 r.*, (*Biblioteka Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*, t. 3), Warszawa 1959.

⁴ Adam Stebelski (1894-1969) – archiwista, historyk, wydawca źródeł. W latach 1915-1918 studiował na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1918-1921 brał udział w walkach na froncie (był ranny), po czym studia ukończył w 1922 r. Maszynopis jego pracy doktorskiej nt. *O władzy wielkopsiążącej na Litwie do Unii Lubelskiej* spłonął w 1944 r. w Warszawie, w efekcie czego stopień doktora filozofii w zakresie historii uzyskał dopiero w 1949 r. W 1954 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Od 1923 r. pracował w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, którego dyrektorem został w 1939 r. Obowiązki te pełnił aż do 1953 r., kiedy to został kierownikiem Zakładu Archiwoznawstwa Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. Od 1959 r. był kierownikiem Pracowni Edytorskiej Źródeł Nowożytnych (od 1958 r. Przewodniczący Kolegium Wydawców Publikacji IH PAN). Wykładał także na Uniwersytecie Warszawskim. W 1964 r. przeszedł na emeryturę. Pozostawił po sobie duży dorobek naukowy, głównie w zakresie archiwoznawstwa. Działał bardzo aktywnie, również społecznie, m.in. w: organizacji „Zet”, Straży Kresowej, Polskim Związku Zachodnim, w latach 1952-1956 był Prezesem Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie, a następ-

riusz inwentaryzacyjny, uwzględniający bardzo szczegółowo różne typy zabytków. Kwestionariusz ten rozesłano do wszystkich funkcjonujących wówczas cechów z prośbą o ich wypełnienie. Prace w tym zakresie od 1954 r. kontynuowało Muzeum Historyczne miasta stołecznego Warszawy przy współpracy Związku Izb Rzemieślniczych. Rozesłano wówczas kolejną, tym razem bardziej ogólną ankietę, w oparciu o którą w 1957 r. opracowano kartotekę rzeczową i topograficzną zachowanych zabytków cechowych⁵. Z wyników rozesłanych ankiet wynikało wówczas, że w cechach znajduje się ponad 2000 jednostek archiwalnych⁶ i około 1000 zabytków związanych z funkcjonowaniem poszczególnych cechów. Okazało się również, że wiele z zachowanych pamiątek kultury materialnej przetrwało tylko dzięki troskliwości i opiece, jaką roztoczyli nad nimi rzemieślnicy. W efekcie, w cytowanym wydawnictwie czytelnik znaleźć może ponad 2000 opisów jednostek archiwalnych⁷. Obejmują one zarówno archiwalia zabezpieczone w zasobach poszczególnych archiwów państwowych, jak też znajdujących się w posiadaniu Samorządu Rzemieślniczego. Skatalogowane opisy akt zawierają wiele interesujących danych. Około 400 pozycji dotyczy bezpośrednio historii cechów w wiekach XVI-XVIII. Są to przede wszystkim przywileje i statuty cechowe. Ponad 1600 pozycji dotyczy dziejów produkcji cechowej w wiekach XIX i XX. Spośród wielu niezwykle wartościowych źródeł wymienić należy m.in. rejestry mistrzów, czeladników i uczniów oraz księgi

nie wiceprezesem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego. Wielokrotnie odznaczony: Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Za: A. Tomczak, *Stebelski Adam (1894-1969)*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, pod red. M. Bielińskiej i I. Janosz-Biskupowej, t. I (1918-1984), Warszawa-Łódź 1988, s. 204-207.

⁵ *Polskie zabytki...*, s. 5.

⁶ Jednostka archiwalna – odrębna fizycznie jednostka materiałów archiwalnych (dokument, księga, poszyt, plik, wiązka, teczka, mapa lub jej arkusz, rysunek lub jego arkusz, fotografia, szpula taśmy magnetofonowej lub filmowej, płyta gramofonowa itp.). Zazwyczaj jednostka archiwalna stanowi jednostkę inwentarzową, czyli jedną pozycję w inwentarzu zespołu (zbioru) archiwalnego. Za: *Polski słownik archiwalny*, pod red. W. Maciejewskiej, Warszawa 1974, s. 39-40.

⁷ Ponad połowę z zawartych w publikacji opisów źródeł archiwalnych przygotowali z autopsji archiwiści i historycy. Sam katalog w wersji ostatecznej, jaką przyjął w druku, przygotowały Ewa Koczorowska-Pielińska i Teresa Wyderko – pracownice Muzeum Historycznego m. st. Warszawy. *Polskie zabytki...*, s. 6-7.

protokołów⁸. Spośród 2026 opisów jednostek archiwalnych usystematyzowanych w układzie alfabetyczno-rzeczowo-chronologicznym, możemy również znaleźć materiały dotyczące cechów piotrkowskich. Wśród opisów, co należy podkreślić, brak jest jednakże informacji na temat Cechu Kupców w Piotrkowie⁹.

W wyniku odniesionego w wojnie trzynastoletniej zwycięstwa przez Polskę oraz uzyskaniu dostępu do Morza Bałtyckiego nastąpiło znaczne ożywienie w ówczesnym handlu. Wówczas król Kazimierz Jagiellończyk uregulował, poprzez liczne przywileje nadane miastom, wszelkie kwestie wynikające z handlu na rynku wewnętrznym, jak też w obrocie zagranicznym. Podczas obrad Sejmu Walnego, który miał miejsce w Piotrkowie w dniu 27 stycznia 1487 r., został powołany do życia Cech Kupców w tym mieście. Otrzymał on z rąk monarchy statut, który zachował się do dziś w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, w odpisie z 1659 r. Oryginał statutu Cechu Kupców (w pierwszej części z 1487 r., w drugiej z 1659 r.¹⁰) zabezpieczony jest w zbiorze pergaminów. Jest to poszyt pergaminowy o wymiarach 28 x 39,5 cm. Treść statutu była sporządzona pierwotnie w języku łacińskim, który został przetłumaczony jeszcze w wieku XVII na język polski. Tekst, który został spisany atramentem o złotej barwie, na pierwszej stronie jest częściowo zarty. Dokument ten opatrzony był pierwotnie przywieszoną pieczęcią kancelarii królewskiej Jana Kazimierza. Niestety pieczęć ta nie zachowała się. Pozostały po niej jedynie fragmenty złoto-czerwonego sznura, za pomocą którego przytwierdzona była do dokumentu. Sta-

⁸ *Ibidem*, s. 7.

⁹ W części katalogu zarezerwowanej dla hasła geograficznego „Piotrków” znaleźć możemy informacje na temat materiałów zabezpieczonych przez Izbę Rzemieślniczą w Łodzi, będących świadectwem funkcjonowania cechów: cieśli, fryzjerów, kowali, krawców, młynarzy, murarzy, rymarzy, rzeźników, stolarzy i ślusarzy. Materiały pochodzą z lat 1874-1927 (*ibidem*, poz. nr 1086-1097, s. 124-125). Tylko dwie pozycje dotyczące Cechu Kowali oraz Cechu Stolarsko-Ciesielskiego w Wolborzu były zabezpieczone przez Cech Rzemiosł Różnych w Piotrkowie Trybunalskim (*ibidem*, poz. 1836 i 1839, s. 205-206).

¹⁰ Statut pochodzący z 1487 r. został wiernie przetłumaczony na język polski i po konfrontacji tłumaczenia z oryginałem w języku łacińskim dołączono do niego drugą, nowo powstałą część z 1659 r. Tym sposobem, oba przywileje, choć powstałe w różnym okresie czasu, pomimo cech odrębności stanowią całość. Również jako całość zostały one potwierdzone przez ówczesnie panującego króla Jana Kazimierza w dniu 7 maja 1659 r. Za: K. Urzędowski, *Statut Cechu Kupców w Piotrkowie (1487) 1659*, Piotrków Trybunalski 1987, b.p.

tut Cechu Kupców na ostatniej stronie jest uwierzytelniony podpisem króla Jana Kazimierza oraz inskrypcjami urzędników kancelarii królewskiej. Drugi z zachowanych egzemplarzy statutu stanowi kopia wykonana prawdopodobnie w XV w. Została ona sporządzona na papierze o wymiarach 22 x 33,5 cm i służyła do użytku codziennego. Oryginał był ówczasie starannie zabezpieczony. Przechowywano go w zamkniętej skrzyni cechowej i wyjmowano go bardzo rzadko, w wyjątkowo ważnych okolicznościach¹¹.

Starsza część statutu obejmuje zagadnienia dotyczące między innymi głównych przedmiotów handlu, kar za przewinienia kupców zarówno miejscowych, jak i przybywających do Piotrkowa, zasad i trybu przyjęcia w szeregi Cechu Kupców oraz organizacji i życia wewnętrznego cechu. Artykuły dodane do treści w XVII w. znacznie rozszerzały dotychczasowe przywileje piotrkowskich kupców. Dotyczyły one między innymi monopolizacji wykonywania zawodu kupca¹² oraz prawa pierwokupu towarów. Doprecyzowane zostały również zasady dziedziczenia majątku po zmarłym kupcu, a także kwestie przyjęć do cechu. Na mocy przywileju z handlu rugowani byli również kupcy pochodzenia żydowskiego. Poszczególne artykuły statutu Cechu Kupców w Piotrkowie uzupełniane były w sprawach szczegółowych odrębnymi przywilejami. Potwierdzali dotychczasowe i nadawali nowe kolejni władcy podczas elekcji, a wojewodowie i starości wydawali zarządzenia uzupełniające. Cech Kupców działał w oparciu o statut do 1817 r., kiedy to kwestie handlu uregulował na nowo dekret Namiestnika Królestwa Polskiego z dnia 11 stycznia 1817 r. *O urządzeniu Kupiectwa*. Znaczenie omówionego powyżej statutu jest ogromne, bowiem przez okres ponad 300 lat regulował on podstawowe normy handlu oraz wszystkie najważniejsze kwestie życia wewnętrznego bractwa cechowego.

Poza statutem największy zbiór dokumentów dotyczących dziejów piotrkowskiego kupiectwa, jaki znajduje się w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, stanowi zespół akt nr 196 Cechu Kupców w Piotrkowie z lat [1487] 1532-1917. Zespół liczy 58 jednostek archiwalnych, co stanowi 0,7 metra bieżącego akt i składa się z dwóch części. Nie jest nam jednak znana droga jego przejęcia

¹¹ *Ibidem*, b.p.

¹² Warto w tym miejscu nadmienić, że Cech Kupców w Piotrkowie wyjęty był całkowicie spod władzy Trybunału Koronnego. Podlegał on w sprawach karnych i spornych jurysdykcji władz miejskich oraz wojewodów i starostów.

i włączenia do zasobu piotrkowskiego archiwum. Część akt stanowiących zespół została ujawniona podczas przeprowadzonego skontrum w 1972 r.¹³ Były to jednostki o sygnaturach 2, 6 i 7. Pozostałe akta zostały w ramach akcji rewindykacji zwrócone Polsce przez ZSRR w 1963 r.¹⁴ Pierwotnie zostały one przekazane do Archiwum Państwowego w Łodzi, skąd trafiły do Piotrkowa w 1966 r. Spis wszystkich jednostek archiwalnych stanowiących omawiany zespół przedstawiony został w aneksie nr 1.

Aneks nr 1

Spis jednostek archiwalnych stanowiących zespół akt nr 196
Cech Kupców w Piotrkowie [1487] 1532-1917 w zasobie
Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim

Sb	Tytuł / treść jednostki archiwalnej	Daty skrajne	Sygnatury dawne
1	[Statut cechu kupców w Piotrkowie]	1487-1659	I – 40
2	Kopie dokumentów i przywilejów konfraterni kupieckiej miasta Piotrkowa	1658-1787	1, 11, 50
3	Kopie niektórych Przywilejów Miastu Piotrkowowi nadanych	1609-1787	9, 18
4	[Szczątki akt miejskich, cechu]	1666-1794	6
5	[Akta pruskie dotyczące cechu kupieckiego]	1795-1815	b.d.
6	Acta contuberni mercatorum Civitatis Siae Mattus Petricovien [sis]. Inscypiunt Falisiter [Akta zgromadzenia kupców Miasta Królewskiego Piotrkowa niezręcznie złożone – Protokoły sesji]	1637-1718	11 a

¹³ Skontrum (scontrum) zasobu archiwalnego – kontrola stanu liczbowego zasobu archiwum poprzez porównanie tego stanu z odpowiednimi zapisami we właściwych pomocach ewidencyjnych, dokonane w sposób protokolarny. Za: *Polski słownik...*, s. 77.

¹⁴ Rewindykacja materiałów archiwalnych – odzyskanie na podstawie międzynarodowych umów materiałów archiwalnych wywiezionych poza granice państwa; *ibidem*, s. 73.

Źródła do dziejów piotrkowskiego kupiectwa...

7	Acta congregationis Mercatorum Petricoviensis [Akta Bractwa Kupieckiego Piotrkowskiego – Proto- koly sesji]	1722-1759	b.d.
8	[Wybory starszych]	1815-1861	23, 14
9	Akta dotyczące się Elekcji Wyboru Starszych Zgroma- dzenia Kupieckiego w Mieście Piotrkowie	1821-1827	23, 14
10	Akta dotyczące się Wyboru Starszych Zgromadzenia Kupieckiego w Mieście Obwodowym w Piotrkowie	1837-1843	23, 14
11	Akta Urządzenia Starszych konfraterni kupieckiej i korespondencji w tej mierze niemniej wydania akceptów obcym kupcom, dozwoleń handlowania na mocy prawa	1807-1828	17, 27, 66
12	Akta dotyczące się urzędzenia konfraterni kupieckiej i korespondencji względem wydania zaświadczeń, dozwoleń handlowania na mocy prawa	1820-1828	21
13	Lista zgromadzenia kupieckiego w Mieście Piotrko- wie	1821-1826	17
14	Lista imienna kupców w mieście Obwodowym Piotr- kowie na rok 1829	1829	17
15	Akta dotyczące się kupców i kramarzy w Obwodzie Piotrkowskim od 1828 r.	1837-1842	17
16	Akta dotyczące się wszelkich korespondencji Konfra- terni Kupieckiej w Mieście Obwodowym Piotrkowie Guberni Kaliskiej	1817-1835	12, 19
17	[Akta względem opłaty od wyszynku trunków za- granicznych]	1760-1804	26
18	Akta dotyczące się konfraterni kupieckiej względem opłaty i wyszynku wina węgierskiego i francuskiego niemniej od piwa zagranicznego, do kasy Ekonomii Piotrkowskiej	1798-1804	16
19	[Akta w sprawie propinacji miejskiej]	1801-1821	9, 18
20	[Akta w sprawie propinacji miasta Piotrkowa]	1811-1869	5, 6, 10, 28
21	Akta dotyczące się opłaty wymiarowego od kupców z miasta Obwodowego Piotrkowa	1837-1849	16

Tomasz Matuszak

22	Akta dotyczące się założenia handlu I. P. Antoniego Rawieckiego i dowody złożone jako kwalifikuje się na kupca	1812-1819	17
23	[Akta o zapisaniu na uczniów, subiektów i kupców]	1853-1877	b.d.
24	[Akta w sprawie odebranych gruntów konfraterni przez magistrat m. Piotrkowa]	1798-1809	b.d.
25	[Dzierżawa gruntów cechu kupieckiego]	[1782] 1835-1880	5
26	[Akta w sprawie wykupowania półrocznych patentów]	1908-1915	18
27	[Koncesje na handel winny dla Żydów]	1804-1811	8
28	Akta Manualne względem rugowania Żydów z Rynku i ulic Pryncypalniejszych	1810-1815	3
29	Akta dotyczące niewpuszczania Żydów do Miasta Chrześcijańskiego Piotrkowa	[1673] 1822-1855	3
30	[Akta w sprawie udzielenia remissy kupcom piotrkowskim]	1807-1808	b.d.
31	Regestrum Mercatorum Petrikov [iensis] Sub Felici Regimine Fratrum Senior Andrea Dayicz et Stanisłai Podselkim In Anno Domini 1631 [Rejestr kupców piotrkowskich pod szczęśliwymi rządami braci starszych Andrzeja Dajcza i Stanisława Podchelskiego w roku pańskim 1631]	1631-1668	11 b
32	Regestrum Fraternalitatis Mercatorum Quartuale Perceptis et Distributio [Rejestr Bractwa Kupieckiego, kwartalne wpływy i wydatki]	1670-1731	11 a
33	Inwentarz czyli Rejestr Dochodu i Ekspensy Konfraterni Kupieckiej ułożony za starszeństwa Imć Panów Grzegorza Szczepańskiego i Franciszka Kisielewskiego podstarszego w roku 1803	1803	b.d.
34	Rejestr dochodów i wydatków konfraterni kupieckiej za starszeństwa Wojciecha Maty(s)zkiewicza od roku 1803 do roku 1812 Junij 4.	1803-1813	b.d.
35	Akta Dochodu i Rozchodu pro 1818-1820	1818-1820	b.d.

Źródła do dziejów piotrkowskiego kupiectwa...

36	Akta dotyczące się Rachonków konfraterni kupieckiej w Mieście Obwodowym Piotrkowie Guberni Kaliskiej	[1821-1829]	b.d.
37	Rachonek Przychodu i Rozchodu funduszków zgromadzenia kupieckiego w mieście Obwodowym Piotrkowie od roku 1837-1850	1837-1850	b.d.
38	Rachonek Zgromadzenia Kupieckiego Miasta Piotrkowa Guberni Warszawskiej za rok 1845	1845	10
39	Rachonek Zgromadzenia Kupieckiego Miasta Piotrkowa i Guberni Warszawskiej za rok 1846	1846	10
40	Rachonek Zgromadzenia Kupieckiego Miasta Piotrkowa Guberni Warszawskiej za rok 1847	1847	10
41	Rachonek Zgromadzenia Kupieckiego Miasta Piotrkowa i Guberni Warszawskiej za rok 1849	1849	10
42	Akta dotyczące się Rachonków, forszusów i zaległości konfraterni kupieckiej w Mieście Obwodowym Piotrkowie	1837-1845	10
43	Akta, korespondencje, kwity zapłaconych podatków oraz świadectwa od dnia 5 grudnia 1850 założone przez starszego zgromadzenia kupieckiego	[1849-1861]	10
44	[Protokoły posiedzeń Rady Kupieckiej w Piotrkowie]	[1880-1887]	15
45	[Kwity i rachunki]	[1732-1837]	15
46	Dowody do Rachunku Funduszków Zgromadzenia Kupieckiego Miasta Piotrkowa w Guberni Warszawskiej za lata 1843-1844	[1842-1844]	15
47	Dowody do Rachunku Kupieckiego ułożonego od roku 1850 do dnia 8/20 czerwca roku 1855	[1850-1855]	15
48	Kwitariusz założony dnia 10/22 sierpnia 1855 do 20 czerwca 1861 roku	1855-1861	15
49	Dowody do Rachunku Wydatków od roku 1861 do 1879 oraz Protokoła Licytacyjne gruntów, ogrodów i łąki należących do Zgromadzenia	1861-1879	15
50	[Dowody i kwity]	[1880-1885]	7

51	[Dowody i kwity]	[1881-1895]	7
52	[Koszty utrzymania Szkoły Niedzielno-Handlowej]	[1885]	15
53	[Koszty utrzymania Szkoły Niedzielno-Handlowej]	[1886]	15
54	[Koszty utrzymania Szkoły Niedzielno-Handlowej]	[1887]	15
55	Księga cechu kupców	1532-1661	32
56	Księga cechu kupców. Księga pieprzu	1534-1586	33
57	Księga cechu kupców	1581-1596	40
58	Książka zapisu na uczniów i subiektów Zgromadzenia kupieckiego w Piotrkowie	1838-1917	b.d.

* Oprac. na podstawie: *Inwentarz zespołu akt Cech Kupców w Piotrkowie*, oprac. K. Urzędowski. Zachowano pisownię zgodną z oryginałem.

Sb – sygnatura bieżąca

Zgromadzone archiwalia stanowiące całość zespołu otrzymały nazwę wspólną *Cech Kupców w Piotrkowie*. Granice chronologiczne zespołu określone zostały datami 1487, czyli pierwotnego nadania statutu oraz 1532-1917, które wyznaczają księgi cechowe. Akta zachowane są w stanie szczątkowym i trudno jest ustalić, jaką wymiarną wielkość stanowiły one przed ich archiwizacją. Należy przypuszczać, że obecnie zachowana spuścizna aktowa to zaledwie 5-10% pierwotnego wytworu kancelaryjnego. Granice terytorialne zespołu określają nam pośrednio również cezury chronologiczne. Do lat 30-tych XIX w. Cech Kupców w Piotrkowie obejmował swoim zasięgiem działania głównie miasto Piotrków. Następnie w aktach z lat 1829-1842 znaleźć już możemy spisy kupców i kramarzy z: Piotrkowa, Bełchatowa, Pławna, Wolborza, Rozprzys, Tuszyna, Radomska, Kamieńska, Koniecpola, Pajęczna, Brzeźnicy, Rzgowa, Sulejowa i Grocholic. Akta w obrębie zespołu o numerze własnym 196 posiadają układ rzeczowy, co wynika ze szczątkowego stanu zachowania archiwaliów. W pierwszej części zespołu umieszczono podstawowe akta prawne regulujące życie i działalność cechu (sygn. 1-4). Następną grupę stanowią akta dotyczące wyborów władz cechowych oraz ewidencji członków cechu (sygn. 6-15). Odrębną grupę stanowią akta dotyczące spraw propinacyjnych (sygn. 17-21), kolejną natomiast akta dotyczące komisji, opłat, podatków, świadectw, dzierżaw nieru-

chomości, a także sprawy walki o wyłączność handlu na terenie miasta Piotrkowa dla kupców chrześcijańskich (sygn. 22-30). Przedostatnią grupę stanowią akta finansowe cechu, rachunki, dowody, kwity oraz inwentarze skarbu cechowego (sygn. 31-54). Ostatnia grupa akt zawiera księgi cechu kupców, a także książkę zapisu na uczniów i subiektów (sygn. 55-58). Stan fizyczny i opis zewnętrzny oraz szczegółowa charakterystyka zawartości zawarta została w aneksie nr 2.

Aneks nr 2

Charakterystyka zawartości i opis zewnętrzny
materiałów archiwalnych stanowiących zespół akt nr 196
– *Cech Kupców w Piotrkowie [1487] 1532-1917*
w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim

Sb	Zawartość jednostki archiwalnej	Opis zewnętrzny i stan zachowania
1	Artykuły cechu kupców w Piotrkowie nadane na Sejmie Walnym w Piotrkowie przez Kazimierza III 27 stycznia 1487 r. (kopia 1659) oraz dodatkowe artykuły tego cechu zatwierdzone przez Jana Kazimierza w Warszawie 7 maja 1659 r. (kopia/odpis)	Poszyt, papier, stan zachowania dobry, składka barwiona uszkodzona w środkowej części, część kart luźna, jęz. polski i łaciński, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 12
2	Przywileje: (1) Augusta II z 1727 r. dający prawo handlu i osiadania Żydów na gruntach Wielkiej Wsi i Podzamcza; (2) Augusta III z 1755 r. zakazujący Grekom wyszynku na Wielkiej Wsi Postanowienia: (1) Michała Korybuta Wiśniowieckiego z 1671 r. o zapłaceniu przez Piotrków sumy 1000 zł ; (2) Jana Kazimierza Krasieńskiego Podskarbiego Wielkiego Koronnego starosty piotrkowskiego z 18 stycznia 1664 r. o opłatach przez przybywających kupców na rzecz konfraterni piotrkowskiej; (3) Jana Kazimierza Krasieńskiego Podskarbiego Wielkiego Koronnego starosty piotrkowskiego z 23 stycznia 1664 r. o przynależności kupców zagranicznych do donatywy konfraterni (oryg.); Dekrety: (1) Jerzego Warszyckiego starosty piotrkowskiego o ułatwieniach dla obcych kupców przy wstępowaniu do konfraterni. Ponadto: Intromicje, oblaty, donacje, rezygnacje	Akta częściowo szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,1 cm, k. 56

3	<p>Zawiera: Rezolucję Stanisława Augusta Poniatowskiego z 1777 r. w sprawie sporu miasta Piotrkowa ze starostą piotrkowskim Przyluskim o dochody propinacyjne. Wypisy: (1) Wyroku Sądu Apelacyjnego od Wyroku Sądu Komisarskiego, Komisji Dobrego Porządku z 1781 r. (kopia z 1787 r.); (2) Praw, Konstytucji i Przywilejów Królestwa Polskiego i W. Ks. Litewskiego (7) od 1609-1640 r., 1641-1668 r., Konstytucji Sejmu 1659 r.; (3) Konfederacji Generalnej na Konwokacji Głównej Warszawskiej uchwalone 7.10.1764 r.; (4) Konstytucji Publicznych Sejmu Ekstraordynaryjnego Warszawskiego 1773-1775. Dotyczą: zaliczenia miasta Piotrkowa do miast Głównych Korony oraz spraw propinacji</p>	<p>Akta szyte, stan dobry, bez okładek, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 44</p>
4	<p>Szczałki akt kancelarii miast: Płocka, Radomska, Kielc 1666-1776. Pisma sądowe z lat 1667, 1782. Szczałki akt miejskich piotrkowskich z lat 1758-1791. Akta cechu kupieckiego dotyczące wyborów starszych, luźne karty z lat 1738-1794. Obejmują sprawy propinacji</p>	<p>Akta luźne, stan średni, jęz. polski i łaciński, rękopis, grubość 1,5 cm, k. 68</p>
5	<p>Korespondencje dot. spraw różnych cechu zawierają m.in.: lakowe pieczęcie miasta Piotrkowa z lat 1795-1815 oraz urzędów pruskich</p>	<p>Akta luźne, stan dobry, jęz. niemiecki, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 45</p>
6	<p>Księga zawierająca akta zgromadzenia kupców piotrkowskich</p>	<p>Księga oprawna w skórę, jęz. polski i łaciński, stan dobry, rękopis, grubość 2,0 cm, k. 168</p>
7	<p>Księga zawiera: sprawy o zniesławienie, rozliczenia skarbu cechowego, takse podatkową, pokwitowania opłat na konwent pp. Dominikanek w Piotrkowie, kary za nieobecność na sesjach, uchwały o dodatkowych obciążeniach, listy składek, wykazy wydatków</p>	<p>Księga oprawna, jęz. polski i łaciński, stan dobry, rękopis, grubość 2,5 cm, k. 286</p>
8	<p>Luźne fragmenty poszytów, pojedyncze protokoły z różnych lat dot. m.in. wyboru starszych</p>	<p>Akta luźne, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 17</p>

Źródła do dziejów piotrkowskiego kupiectwa...

9	Protokoły wyborów starszych, korespondencja z komisarzem województwa kaliskiego, magistratem piotrkowskim w sprawie obsady personalnej władz cechu kupieckiego	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 20
10	Protokoły wyborów, inwentarz skrzynki cechowej (1839 r.), listy kupców mających prawo głosów w wyborach, korespondencja	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski rękopis, grubość 0,5 cm, k. 11
11	Zawiadomienia o sesjach, lista kupców wyznania mojżeszowego obwodu piotrkowskiego (1828 r.), protokoły posiedzeń cechu, lista kramarzy w mieście obwodowym Piotrkowie (1827 r.), korespondencja z Komisją woj. kaliskiego, urzędem skarbowym, magistratem m. Piotrkowa	Akta szyte, stan średni, jęz. polski, rękopis, grubość 1,5 cm, k. 106
12	Korespondencja z komisją woj. kaliskiego, magistratem m. Piotrkowa w sprawie handlu bez zezwolenia, koncesje, świadectwa	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 2,0 cm, k. 78
13	Listy imienne kupców obwodu piotrkowskiego, Piotrkowa (1823 r.), cyrkularze komisji woj. kaliskiego, wykazy kupców, kramarzy	Akta szyte, stan średni, zabrudzone, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 50
14	Lista kupców i kramarzy z: Piotrkowa, Bełchatowa, Pławna, Wolborza, Rozprzy, Tuszyna, Radomska, Kamieńska, Koniecpola, Pajęczna, Brzeźnicy, Rzgowa	Akta szyte, stan dobry, zabrudzone, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 34
15	Korespondencja z urzędem skarbowym, listy kupców i kramarzy w: Koniecpolu, Brzeźnicy, Pławnie, Sulejowie, Grocholicach, Kamieńsku, Rozprzy	Akta szyte, stan średni, zamoczony górny lewy róg, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 49
16	Cesja Konstantego Grabowskiego, korespondencja w sprawie prowadzenia ksiąg handlowych, cyrkularze woj. kaliskiego, protokoły rewizji kasy cechu, świadectwa, pokwitowania, memoriały przeciwko kupcom żydowskim, zażalenia, korespondencja z Komisją Rządową Przychodów i Skarbu	Akta częściowo szyte, stan średni, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 112

Tomasz Matuszak

17	Rejestr win i miodów sprowadzonych z zagranicy w 1760 r., sprawa sporna pomiędzy starostami a cechem w sprawie opłat od win węgierskich i francuskich a także w kwestii dopuszczenia do handlu winem Greków i Węgrów w dobrach starościńskich	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 12
18	Sprawa pomiędzy cechem a starostą Przyluskim o opłatę win zagranicznych, dekrety z 1761, 1799 r., reskrypt z 1803 r. władz pruskich, tabela opłat	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski i niemiecki, rękopis, grubość 2,0 cm, k. 98
19	Fragment poszytu, luźne karty. M.in. orzeczenie Izby Administracyjnej z 1811 r. utrzymujące opłatę od win zagranicznych, plenipotencja dla Szymona Jakubowskiego z 1816 r., sprawy sporne dot. propinacji miasta Tuszyzna	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski i niemiecki, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 19
20	Memoriał mieszkańców Piotrkowa do cara 1867 r., wyciągi akt propinacyjnych m. Piotrkowa, plenipotencje urzędowe: Erazma Malinowskiego, Adolfa Dudkiewicza, Michała Wałęckiego, Aleksandra Zielińskiego (1860), wykazy plenipotentów miejskich z lat 1851, 1858 odpowiedź mieszkańców Piotrkowa na propozycje protokolarną z 1869 r. w sprawie wydatków, funduszków propinacyjnych, pismo pełnomocnika miasta do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, informacje o sprzedaży folwarku „Chrzczanowszczyzna”	Akta szyte, stan średni, brak okładki, jęz. polski i rosyjski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 41
21	Wykazy sprowadzanych win w latach 1838-1841, 1844, 1846, pokwitowania opłat, korespondencja z magistratem	Akta szyte, w prawnym górnym rogu zamoczone, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 57
22	Zezwolenia na handel winem, świadectwa 1812, 1817	Akta szyte, stan dobry, język polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 11
23	Świadectwa praktyk kupieckich, zezwolenia na założenie zakładów	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski i łaciński, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 18

Źródła do dziejów piotrkowskiego kupiectwa...

24	Pismo cechu kupieckiego do podprefektury w sprawie nieprawnie zabranej roli przez magistrat piotrkowski	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski i niemiecki, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 8
25	Fragment poszytu. Wykazy lokacji, prowizji, cechu na poszczególnych kamienicach (1815 r.), wykazy nieruchomości konfraterni (1782 r.), licytacje, warunki licytacji, dzierżaw gruntów, protokoły licytacyjne	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski i rosyjski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 43
26	Luźne karty. Pisma Komitetu Obywatelskiego m. Piotrkowa z 1915 r., pismo cechu kupców w sprawie opłat i podatków (b.d.), broszura Edmunda Langnera z 1908 r.	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski i rosyjski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 65
27	Poszyt i luźne karty. Memoriały kupców piotrkowskich domagające się opodatkowania kupców żydowskich na równi z chrześcijańskimi, próby ograniczeń handlu kupców żydowskich, korespondencja z władzami pruskimi	Akta częściowo szyte, stan średni, zabrudzone, jęz. polski i niemiecki, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 22
28	Odpowiedź Ministra Policji (1810 r.), Ministra Spraw Wewnętrznych na memoriał kupców piotrkowskich w sprawie rugowania Żydów z głównych ulic miasta. Korespondencja w sprawie dzierżawienia sklepów kupców chrześcijańskich przez Żydów	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 10
29	Przywilej Michała Korybuta Wiśniowieckiego z 1673 r. (kopia) w sprawie ograniczeń Żydów w handlu (fac.). Memoriały kupców piotrkowskich do Rady Obywatelskiej Kaliskiej, do Rządu Gubernialnego Warszawskiego, do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych w sprawie niewpuszczania Żydów do niektórych dzielnic miasta. Korespondencja z Komisją Rządową Przychodów i Skarbu. Memoriały do Namiestnika Królestwa Polskiego 1850, 1852.	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski i łaciński, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 70
30	Postanowienie Fryderyka Augusta Księcia Warszawskiego, Komisji Rządowej Administracji Skarbu, Deputacji Ceł, Akcyz, Ministra Skarbu o niezaliczenie Piotrkowa do miast remisowych	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 7
31	Ozdobna strona tytułowa. Inwentarze skrzynki cechowej, składki kupców w przedmiotach i pieniądzech	Księga oprawna w skórę, stan dobry, jęz. polski i łaciński, rękopis, grubość 4,0

		cm, k. 251
32	Zawiera m.in. inwentarze skarbu cechu	Księga oprawna (dudka), stan średni, uszkodzenia na grzbiecie, jęz. polski i łaciński, rękopis, grubość 5,0 cm, k. 352
33	Zawiera obciążenia m.in. na rzecz klasztoru pp. Dominikanek w Piotrkowie	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 10
34	Oplaty za odprawianie wart za cech, tabela dewaluacji monety pruskiej, obciążenia na rzecz pułku strzeleckiego płk. Zielińskiego. Oplaty za liwerunek siana i mięsa (1808-1809). Oplata do kasy kameralnej, obciążenia na rzecz Wojska Polskiego i francuskiego	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 19
35	Wpływy z dzierżaw gruntów, handlu, wydatki na korespondencję, opłaty kantonowe, m.in. opłaty za uroczystości pogrzebowe związane ze śmiercią T. Kościuszki	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 31
36	Inwentarze skarbu cechowego. Wpływy za dzierżawę gruntów, opłaty za prowadzenie handlu, wydatki – dziesięcina farna, opłaty na klasztor bernardynów, furaz, ofiara z roli, opłaty pocztowe, czynsze z placów. Zatwierdzenia starszyny cechowej przez magistrat, protokoły rewizji skrzynki cechowej (1828 r.)	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 2,5 cm, k. 177
37	Wpływy i wydatki j.w., opłaty na skład broni, wyposażenie żandarmerii, reperację kwater dowódcy pułku, opłaty od uczniów i subiektów, rachunki za pieczęcie	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 65
38	Korespondencja z magistratem m. Piotrkowa	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 10
39	Dzierżawy z łąk i ogrodów, opłaty od uczniów i subiektów, dziesięciny, obciążenia na rzecz żandarmerii. Inwentarz skrzynki cechowej: buława, kielich, akta od 1508 r., dwa przywileje Jana Kazimierza z 1659 r., przywilej Jana III z 1683 r., Augusta II z 1725 r.,	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 7

Źródła do dziejów piotrkowskiego kupiectwa...

	przywilej Zygmunta Augusta (uszkodzony, bez daty), plik akt, pieczęć z godłem cechu, dzienniki gubernialne	
40	Dzierżawy z łąk i ogrodów, opłaty od uczniów i subiektów, dziesięciny, obciążenia na rzecz żandarmerii, inwentarz skrzynki cechowej: buława, kielich, akta od 1508, dwa przywileje Jana Kazimierza z 1659 r., przywilej Jana III z 1683 r., Augusta II z 1725 r., przywilej Zygmunta Augusta (uszkodzony, bez daty), plik akt, pieczęć z godłem cechu, dzienniki gubernialne	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 9
41	Dzierżawy z łąk i ogrodów, opłaty od uczniów i subiektów, dziesięciny, obciążenia na rzecz żandarmerii. Inwentarz skrzynki cechowej: buława, kielich, akta od 1508, dwa przywileje Jana Kazimierza z 1659 r., przywilej Jana III z 1683 r., Augusta II z 1725 r., przywilej Zygmunta Augusta (uszkodzony, bez daty), plik akt, pieczęć z godłem cechu, dzienniki gubernialne	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 38
42	Korespondencja z urzędem municypalnym, komisarem obwodu w sprawach finansowych, protokoły kontroli rachunków cechu, uwagi i zalecenia. Pismo Prokuratorii Królestwa Polskiego w sprawie procentów należnych cechowi	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 83
43	Korespondencja, protokoły posiedzeń Urzędu Starszych, listy kupców uprawnionych do głosowania, świadectwa, zarządzenia naczelnika powiatu	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 78
44	M.in. sprawa utworzenia Szkoły Niedzielno-Handlowej dwuklasowej, zabezpieczenia funduszy, zaproszenia na uroczyste otwarcie szkoły	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 9
45	Skrypty dłużne, rewery, pokwitowania, m.in. opłat na klasztor	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 43
46	Protokoły licytacji dzierżaw nieruchomości cechu, ról, ogrodów, obwieszczenia o licytacji, pokwitowania opłat	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 57

47	M.in. pokwitowania opłat za prenumeratę dziennika gubernialnego, pokwitowania za wsparcia	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 45
48	M.in. zaległość cechu kupieckiego w Kasie Ekonomicznej m. Piotrkowa	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 29
49	Protokoły posiedzeń starszych w sprawie funduszków, wsparcia, protokoły przyznania zapomóg, pokwitowania	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 1,5 cm, k. 84
50	Podania o wsparcie, pokwitowania (w tym w jęz. niemieckim), opłaty czynszowe z roli, opłaty za transport aresztantów	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski, rosyjski i niemiecki, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 31
51	Pokwitowania opłat, rachunki m.in. F. Bełchatowskiego (z winietą), znaczek skarbowy 1888 r., rachunki z winietą firmy X. Eliasz Pański	Akta luźne, stan dobry, jęz. polski i rosyjski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 73
52	Miesięczne wyciągi kosztów utrzymania szkoły	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 11
53	Miesięczne wyciągi kosztów utrzymania szkoły	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 12
54	Miesięczne wyciągi kosztów utrzymania szkoły	Akta szyte, stan dobry, jęz. polski, rękopis, grubość 0,5 cm, k. 12
55	Księga Cechu Kupców	Księga oprawna (dudka), uszkodzona oprawa, stan zły, jęz. łaciński, rękopis, grubość 2,0 cm, k. 182

56	Księga Cechu Kupców	Księga oprawna (dudka), grzbiet uszkodzony, stan zły, jęz. łaciński, rękopis, grubość 2,0 cm, k. 185
57	Księga Cechu Kupców	Księga oprawna (dudka), grzbiet uszkodzony, stan zły, jęz. łaciński, rękopis, grubość 1,0 cm, k. 131
58	Załączone wykazy kupców z 1838, 1853, 1880 r.	Księga oprawna, stan dobry, jęz. polski i rosyjski, rękopis, grubość 2,0 cm, k. 111

*Oprac. na podstawie: *Inwentarz zespołu akt Cech Kupców w Piotrkowie*, oprac. K. Urzędowski. Zachowano pisownię zgodną z oryginałem.

Sb – sygnatura bieżąca

Źródła dotyczące dziejów piotrkowskiego kupiectwa są niezwykle interesującym materiałem badawczym i co warto zaznaczyć, stosunkowo rzadko wykorzystywanym¹⁵. Być może utrudnieniem dla dzisiejszych badaczy jest język łaciński, w którym część dokumentów została sporządzona lub forma trudno czytelnego rękopisu. Jest to jednak interesujący i niezwykle cenny materiał do przeprowadzenia badań na temat rozwoju zarówno handlu poprzez akta Cechu Kupców w Piotrkowie, jak też rozwoju wytwórczości będącej efektem pracy reprezentantów innych cechów skupiających w swych szeregach rzemieślników. Należy również pamiętać, że Piotrków na przestrzeni dziejów był miastem dość specyficznym. Z jednej strony miał bardzo korzystne położenie geograficzne, zlokalizowany był bowiem na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych. Z drugiej strony przez kilkaset lat był ważnym ośrodkiem administracyjnym i sądowym I Rzeczypospolitej. Wszystko to miało niewątpliwy wpływ na

¹⁵ Do nielicznych publikacji, w których możemy znaleźć informacje o dokumentach m.in. związanych z działalnością Cechu Kupców w Piotrkowie zaliczyć należy artykuł autorstwa M. Hlebionka, *Dokumenty miasta Piotrkowa*, „Badania nad dziejami regionu piotrkowskiego” 2005, z. 4, s. 36-60.

rozwój rzemiosła i handlu w Piotrkowie, jak i w otaczających go miejscowościach. Obecnie dokumenty związane z rozwojem handlu i usług możemy znaleźć również i w innych zespołach aktowych, chociażby w aktach miast. Schyłek I Rzeczypospolitej i następujące po jej upadku zabory nie zatrzymały bowiem rozwoju handlu w mieście oraz na jego obrzeżach. Dokumenty te do dzisiaj gromadzone są na potrzeby użytkowników Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim i czekają na ich odkrycie przez kolejne pokolenia badaczy historii regionalnej, a w szczególności historii gospodarczej.

Abstract

The sources for the history of the Piotrków's commerce in the resources of the State Archives in Piotrków Trybunalski

From the beginnings of the functioning of organized societies, the broadly understood production and trade were developed. Thanks to caravans wandering on the numerous trails, craftsmen sold their products and the merchants supplied the goods ordered. Merchants were also a carrier of information, which was then disseminated from monarchy mansions, and in urban markets ending. The evidence of merchants' organizations activities are the archival materials, which are collected and preserved in state archives. Among many extremely interesting documents kept in the resources of the State Archive in Piotrków Trybunalski, there is an archival fund of Merchants Guild of the years [1487] 1532-1917, which collects sources related to trade. It is precisely Piotrków, for a very good geographical location, for several hundred years, was an important administrative and judicial center of the First Republic. All of this had an undoubted influence on the development of crafts and trade in Piotrków. This material is intended to provide an overview of the content of this archival fund as well as the presentation of these interesting documents. They are extremely interesting research material, but unfortunately rarely used.

Keywords: archives material, merchants, trade, archival fund

Słowa kluczowe: archiwalia, kupcy, handel, zespół archiwalny.

Bibliografia

- Dzieje Piotrkowa Trybunalskiego*, red. B. Baranowski, Łódź 1989.
- Głowacki P., *Życie gospodarcze Piotrkowa Trybunalskiego w latach 1793-1914*, Piotrków Trybunalski 2009.
- Hlebionek M., *Dokumenty miasta Piotrkowa*, „Badania nad dziejami regionu piotrkowskiego” 2005, z. 4.
- Koczorowska-Pielińska E., *Warszawskie rzemiosła artystyczne i budowlane w XV w.*, (*Biblioteka Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*, t. 2), Warszawa 1959.
- Piasta A., *Piotrków Trybunalski w latach pierwszej wojny światowej*, Piotrków Trybunalski 2007.
- Polski słownik archiwalny*, pod red. W. Maciejewskiej, Warszawa 1974.
- Polskie zabytki cechowe. Archiwalia. Katalog*, oprac. E. Koczorowska-Pielińska i T. Wyderko, (*Biblioteka Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*), t. 4), Warszawa 1961.
- Strzembosz T., *Tumult warszawski 1525 r.*, (*Biblioteka Tysiąclecia Rzemiosła Polskiego*, t. 3), Warszawa 1959.
- Tomczak A., *Stebelski Adam (1894-1969)*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, pod red. M. Bielińskiej i I. Janosz-Biskupowej, t. I (1918-1984), Warszawa-Łódź 1988.
- Urzędowski K., *Statut Cechu Kupców w Piotrkowie (1487) 1659*, Piotrków Trybunalski 1987.